

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΘΕΑΤΡΟ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΦΡΑΣΗ – ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

«Η Σονάτα του Σεληνόφωτος» και «Αίας»

Του
ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΝΑΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

Θα μπορούσαμε να ονομάσουμε τριλογία της ανθρώπινης ύπαρξης τα έργα του Γιάννη Ρίτσου «Ελένη», «Σονάτα του σεληνόφωτος» και «Αίας». Βέβαια είναι ποιητικά κείμενα και ο Ρίτσος κάθε άλλο παρά τα έγραψε για το θέατρο. Μερικοί όμως, άξιοι σκηνοθέτες και πολύ καλοί ηθοποιοί, είδαν τη θεατρική δύναμη που περικλείουν αυτά τα έργα και τόλμησαν να τα παρουσιάσουν στο θέατρο, ρισκάροντας τη στατικότητα στη δύναμη της μεγάλης ποίησης, να κινεί τον λόγο σε δυσθεώρητα ύψη και απύθμενα βάθη.

Έτσι ο Χρήστος Τσάγκας με παρακίνηση της συνεργάτιδάς του Μαίρης Ιγγλέση παρουσίασε φέτος στο συμπαθητικό θεάτρό της δύο από τα έργα αυτά η «Ελένη» είχε παρουσιαστεί πέρσι σε μία αλησμόνητη παράσταση με τον Βασίλη Παπαβασιλείου – παίζοντας μάλιστα στη «Σονάτα του σεληνόφωτος» τον ρόλο της γυναίκας, όπως και ο Παπαβασιλείου είχε παίξει τον ρόλο της Ελένης. Τα τρία αυτά έργα δίνουν την τραγικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης προ του τέλους, συνδέουν τη ματαιότητα της δόξας και του ονείρου με το τίποτα, καθώς όλα θα χωρέσουν «στο μικρό εκείνο χωμάτινο ύψωμα», όπως λέει και ο άλλος σημαντικός ποιητής ο Τάσος Λειβαδίτης. Στη «Σονάτα του σεληνόφωτος» η γυναίκα θρηνεί για την ερείπωση που έθρεψε τη μοναξιά της σ' ένα σπίτι ετοιμόρροπο όταν «αόρατα δάχτυλα αποτυπώνονται πάνω στη σκόνη του πιάνου» χωρίς να έχουν τη δύναμη τα δάχτυλα αυτά να χτυπήσουν τα πλήκτρα για ν' ακουστεί κάποια μουσική σαν υπόμνηση ζωής. Ο μονόλογός της είναι ασύνδετος και κινείται γύρω από την επίκλησή της σ' έναν νέο που δεν φαίνεται ποτέ «Αφησέ με νάρθη μαζί σου». Είναι μία μάταιη παράκληση σε κάτι που ίσως ελπίζει ακόμα ότι μπορεί να τη φέρει πάλι στη ζωή, μακριά από εκείνον τον τόπο που κατοικεί.

Ο Χρήστος Τσάγκας ζωγράφισε, όλο αυτό το πάθος για ζωή που έχει κατασιγάσει, με ξαφνικές κραυγές απελπισίας, με κάποιο τραγικό χαμόγελο υποταγμένο στο ανέφικτο αλλά από συνήθεια απομένει ακόμα στα χείλη. Ο νέος που απευθύνεται είναι ίσως ο παλιός της αγαπημένος που πιστεύει ότι μπορεί να τη φέρει πάλι στις ευτυχισμένες στιγμές. Εδώ ο Τσάγκας, ένας από τους σημαντικότερους σήμερα ηθοποιούς μας, δίνει με ένα τόσο λιτό και ανθρώπινο πόνο το γερασμένο πάθος αυτής της γυναίκας, την τραγωδία της ύπαρξης στο «Ποτέ πια».

Στο δεύτερο έργο που υποδύεται τον Αίαντα, κυριολεκτικά μας καθηλώνει. Ο «Αίας» είναι η αρχαιότερη τραγωδία του Σοφοκλή. Αναφέρεται στον Αίαντα τον Τελαμώνιο, τον βασιλιά της Σαλαμίνας που πολέμησε στην Τροία η-

ρωικά, αν μπορούμε ακόμα να μιλάμε για ηρωισμό σ' έναν πόλεμο. Στο έργο του Σοφοκλή φαίνεται η διαμάχη για τα όπλα του Αχιλλέα και ο καταποντισμός του Αίαντα μετά την απόφαση της θεάς Αθηνάς. Ο Ρίτσος έχει πιάσει το τελευταίο μέρος της τραγωδίας, όταν ο Αίας περιφρονημένος ζει κι αυτός μόνος με τις αναμνήσεις και με τις παλιές του δόξες, που έχουν μέσα του κουρελιάσει. Γίνεται ο πιο φανατικός κατήγορος της πρόσκαιρης λάμψης, όταν όλοι τον ζητωκραύγαν και απαριθμούσαν τα λάφυρά του από εκείνον τον τρομερό πόλεμο. Τι κέρδισε; Μια απέραντη μοναξιά, μια εγκατάλειψη απ' όλους τους συμπολεμιστές του που τον ανέβαν στα ύψη, μια προσδοκία ενός θανάτου όταν τίποτα πια δεν έχει σημασία σ' ένα χρώμα με την ίδια γεύση για όλους. Ο Ρίτσος δίνει στο πρόσωπο του Αίαντα όλους τους προδομένους και πικραμένους αγωνιστές, όταν στο τέλος δεν απομένει τίποτα από τη μάταιη δόξα. Άθελα πηγαίνει ο νους σου και στη σύγχρονη εποχή, θυμάσαι παρόμοιες καταστάσεις με προεξάρχουσα δραματική μορφή, εκείνη του Άρη Βελουχιώτη. Στο τέλος, ο Αίας στην α-

πεγνωσμένη του έκκληση ν' αναμετρηθεί μ' έναν άνθρωπο, διαλέγει τον θάνατο πέφτοντας πάνω στο ξίφος του γιατί στην ιδέα του θανάτου, βλέπει τη μόνη μορφή που μπορεί να παλέψει και να νικηθεί. Δυνατό έργο, σμιλεμένο από τον Ρίτσο πάνω στον ογκόλιθο μιας τραγωδίας του Σοφοκλή θυμίζει το μεγαλείο ενός αγωνιστή και από την άλλη πλευρά αντιπαραθέτει τους σημερινούς χαμάληδες της εξουσίας, που φρικιούν και μόνο στη σκέψη ότι θα τη χάσουν, μετερχόμενοι κάθε βρόμικο μέσον και απάτη για να κρατήσουν την υπεροχή τους, όπως νομίζουν, πάνω στους άλλους.

Ο Χρήστος Τσάγκας και με τη σκηνοθεσία του και το παίξιμό του υπηρέτησε τέλεια τα δύο αυτά τραγικά, θα έλεγα, έργα φτάνοντας με τον «Αίαντα» στο απόγειο της μεγάλης του υποκριτικής τέχνης. Συνέτειναν σ' αυτό και τα σκηνικά του Ανδρέα Σαραντόπουλου και οι ζωγραφικές παρεμβάσεις των Παρασκευής και Λίζας Λυκιαρδοπούλου. Αλλά και η απόδοση ενός χορικού από τον «Αίαντα» του Σοφοκλή που επιμελήθηκε η Μαίρη Ιγγλέση, ενίσχυσε την καθ' όλα τέλεια παράσταση. Η παρουσία της Δώρας Θωμοπούλου στη «Σονάτα» αξίζει ειδικής μνείας.